

ADVIES

CRB 2017-1540

De hervorming van de financiering van de
sociale zekerheid

**Advies betreffende de hervorming van de
financiering van de sociale zekerheid**

**Brussel
21.06.2017**

Inbehandelingneming

Bij brief van 26 januari 2017 heeft mevrouw De Block, minister van Sociale Zaken, de CRB en de NAR om advies verzocht over twee elementen uit het (op dat moment nog¹) ontwerp van wet houdende hervorming van de financiering van de sociale zekerheid. Concreet werd het advies gevraagd over de notie 'effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt' en over het rapport van het Federaal Planbureau betreffende de netto terugverdieneffecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskostenvermindering zoals beslist in het kader van de tax shift.

De gemengde subcommissie Financiering sociale zekerheid, belast met dit dossier, is in dit kader bijeengekomen op 13 maart, 18 april, 25 april en 23 mei 2017. Ze heeft voor beide elementen van de adviesvraag kunnen rekenen op de zeer gewaardeerde hulp van het Federaal Planbureau. De standpunten van de werknemers- en werkgeversorganisaties inzake de notie 'effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt' zijn terug te vinden in punt 1. Hun respectieve standpunten over de berekening van de netto terugverdieneffecten door het Federaal Planbureau zijn het onderwerp van punt 2.

Onderliggend advies werd op 21 juni 2017 goedgekeurd door de gemengde plenaire vergadering van de Raden.

Advies

1 Notie 'effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt'

1.1 Plaats van 'effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt' in de wet

De notie 'effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt' is belangrijk voor de groei van de rijkstoelagen voor de sociale zekerheid. In de artikels 21 en 22 van de wet van 18 april 2017 houdende hervorming van de financiering van de sociale zekerheid wordt gesteld dat de rijkstoelage ten voordele van de socialezekerheidsregeling voor werknemers en ten voordele van het sociaal statuut der zelfstandigen vanaf het jaar 2018, bovenop de jaarlijkse aanpassing aan de gemiddelde gezondheidsindex, tevens zal worden aangepast aan de vergrijzingscoëfficiënt. Deze coëfficiënt wordt ieder jaar vastgesteld bij een koninklijk besluit na overleg in de Ministerraad. Hij wordt echter enkel toegepast indien er een significante verhoging is van de effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt en indien de reële groei van het bbp minstens 1,5% bereikt.

Voor het bepalen van de significante verhoging van de effectieve uittredingsleeftijd uit de arbeidsmarkt refereert de memorie van toelichting aan verschillende studies inzake deze materie, met name deze van de OESO en Eurostat, beschikbare administratieve gegevens en eventuele adviezen van de sociale partners.

---

¹ Dit ontwerp van wet is ondertussen wet geworden en werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 28 april 2017.

1.2 **Stappen genomen door de sociale partners**

Om een beter zicht te krijgen op de bestaande indicatoren van uittreding uit de arbeidsmarkt vroegen de sociale partners de secretariaten van de CRB en de NAR om een methodologisch overzicht te maken van de bestaande indicatoren, cf. bijlage 1 (CRB 2017-0831 – NAR 101/D.17-3).

Op basis van deze nota kwamen duidelijk een aantal belangrijke tekortkomingen van het vandaag beschikbare cijfermateriaal naar voor, zowel op het vlak van methodologie, kwaliteit van de data als beschikbaarheid van recente cijfers.

Daarom besliste de gemengde subcommissie om het Federaal Planbureau (FPB) uit te nodigen om samen een correctere en meer betrouwbare indicator te ontwikkelen voor de gemiddelde leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt.

Er werd voor deze oefening vertrokken van de indicator ontwikkeld door de OESO, een indicator die het FPB eerder berekende voor België in het kader van de werkzaamheden van de Studiecommissie van de Vergrijzing. Deze indicator bepaalt de effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt als het gemiddelde van verschillende mogelijke uittredeleeftijden, waarbij de verschillende uittredeleeftijden gewogen worden met het aandeel van de uittredingen op die leeftijd. De uittredingen kunnen gemeten worden op basis van veranderingen in activiteitsgraden of werkgelegenheidsgraden, afhankelijk van de conceptuele visie op uittreding uit de arbeidsmarkt.

Op voorstel van het Federaal Planbureau werden echter een aantal methodologische verbeteringen aangebracht. De voorgestelde berekeningsmethode wordt in detail beschreven in bijlage 2 (CRB 2017-1370 – NAR 101/D.17-14), maar de belangrijkste verschillen met de OESO-indicator betreffen:

- DATA: Omwille van de noodzaak aan internationale vergelijkbaarheid werkt de OESO op basis van data afkomstig van de enquêtes naar de arbeidskrachten (EAK). Door hun aard zijn deze steekproefdata onderhevig aan statistische fouten, des te meer wanneer er sprake is van een inperking van de geobserveerde groep – wat het geval is wanneer de focus wordt beperkt tot de oudere personen. Bovendien is grote voorzichtigheid geboden wanneer de EAK-gegevens worden gebruikt om ontwikkelingen doorheen de tijd te meten, aangezien de steekproef van jaar tot jaar verschilt. Om aan deze problemen tegemoet te komen, stelde het FPB voor om te werken op basis van administratieve gegevens afkomstig van exhaustieve bronnen.
- LEEFTIJD SKLASSEN: Omwille van databeperkingen werkte de OESO voor het berekenen van de gemiddelde leeftijd van uittreding met leeftijdsgroepen van 5 jaar; het FPB stelde voor om voor België een fijnere berekening te maken per leeftijdsjaar.
- COHORTEGEDEVENS: Om een correct beeld te krijgen van de gemiddelde leeftijd van uittreding van een bepaalde generatie zijn lange tijdreeksen nodig. Immers, een deel van de generatie die 65 jaar wordt in jaar t zal uittreden op 50 jaar in $t-15$, op 51 jaar in $t-14$, op 52 jaar in $t-13$ ... Omwille van databeperkingen benaderde de OESO deze uittredingen door het uittredegedrag van dezelfde leeftijdsgroepen in jaar t . Met andere woorden, de OESO veronderstelt dat het uittredegedrag van de 50-jarigen op moment $t-15$ overeenkomt met het uittredegedrag van de 50-jarigen op moment t , dat het uittredegedrag van de 51-jarigen op moment $t-14$ overeenkomt met het uittredegedrag van de 51-jarigen op moment t ,... Aangezien dit - zeker in geval van tussentijdse arbeidsmarkthervormingen - niet noodzakelijk het geval is en er voor België wel voldoende lange tijdreeksen beschikbaar zijn indien gewerkt wordt met

administratieve data, stelde het Federaal Planbureau voor om voor het berekenen van de indicator het uittredegedrag van één en dezelfde generatie te volgen doorheen de tijd (cf. CRB 2017-0831 – NAR 101/D.17-3, punt 2.1.1).

1.3 Standpunt van de vertegenwoordigers van de werknemers en de werkgevers

Vertegenwoordigers van de werknemers

Zoals reeds tot uiting gebracht in het advies van de sociale partners in de schoot van het Beheerscomité van de Sociale Zekerheid bij het wetsontwerp voor de hervorming van de financiering van de sociale zekerheid verwerpen de dames DUROI en LOGIST en de heren LYS, SERROYEN, QUINTARD, VALENTIN, VAN ZWOL en VERJANS ten gronde dat de verhoging van de gewone overheidsdotatie niet wordt gekoppeld aan de evolutie van behoeften inzake sociale bescherming. Bovendien stellen zij vast dat de regering lijkt uit te gaan van een onbegrensde stijging van de gemiddelde uittredeleeftijd, alsof er geen grenzen lijken te bestaan voor het vermogen van mensen om langer te werken en van de arbeidsmarkt en de arbeidsmarktvoorzieningen om de oudste werknemers een plaats te geven. Hoe ver wil de regering überhaupt gaan in de optrekking van de wettelijke pensioenleeftijd?

Onverminderd deze kritiek ten gronde, stellen de dames DUROI en LOGIST en de heren LYS, SERROYEN, QUINTARD, VALENTIN, VAN ZWOL en VERJANS vast dat het nieuwe financieringsmechanisme de mogelijkheid laat om de gewone overheidsdotatie te verhogen boven index ingeval van voldoende economische groei én stijging van de gemiddelde uittredeleeftijd.

Het Planbureau heeft voor het laatste twee verschillende methodes ontwikkeld: een op basis van het laatste jobverlies en een op basis van de uitrede uit de arbeidsmarkt. Belangrijkste verschil is dat werklozen (al dan niet met bedrijfstoeslag) die beschikbaar moeten blijven voor de arbeidsmarkt in de tweede methode beschouwd blijven als niet-uitgetreden, terwijl zij bij toepassing van de eerste methode zouden worden beschouwd als uitgetreden. Het spreekt voor zich dat alleen de tweede methode een correcte raming toe te laat van de gemiddelde uittredeleeftijd, in overeenstemming met de internationale en Europese meetmethodes. Het gaat in elk geval niet op om de groeiende groep van werklozen en SWT'ers die beschikbaar moeten blijven op de arbeidsmarkt te beschouwen als "uitgetreden" uit de arbeidsmarkt, terwijl het regeringsbeleid almaar sterker vergt dat ze niet uitreden, op straffe van sanctie. Het zou een bijzonder dubbelzinnig signaal geven naar de groep van oudere, beschikbare werklozen.

Bij de tweede methode stelt zich nog wel de vraag omtrent de toepassing op de groep van oudere personen met ziekte- of invaliditeitsuitkering. De federale regering heeft immers recentelijk beslist ook deze te onderwerpen aan sancties wanneer ze niet voldoende meewerken aan de initiatieven in het kader van "return to work". Daarbij is het niet duidelijk of daarbij ook uitzonderingen zijn voorzien voor deze doelgroep of bepaalde categorieën ervan. In de mate dat de regering er ook van uitgaat dat oudere zieken en invaliden zich ook beschikbaar moeten houden voor re-integratie in het arbeidsproces, zou het ook een dubbelzinnig signaal zijn ze te beschouwen als uitgetreden uit de arbeidsmarkt. In dat geval moet ook een aangepaste methode worden ontwikkeld om tot een meer verfijnde toepassing te komen van de tweede methode en dus voor de gemiddelde uittredeleeftijd niet in aanmerking te nemen de personen in ziekte en invaliditeit waarvan op straffe van sanctie wordt verwacht dat ze meewerken aan re-integratie-initiatieven.

De dames DUROI en LOGIST en de heren LYS, SERROYEN, QUINTARD, VALENTIN, VAN ZWOL en VERJANS stellen voor dat voor de financiering van het globaal beheer van de sociale zekerheid van resp. werknemers en zelfstandigen eenzelfde methode wordt gehanteerd, zij het apart toe te passen voor de doelgroepen van werknemers (zonder ambtenaren en onderwijzend personeel) en zelfstandigen, zodat voor elk van de beide doelgroepen een gemiddelde uittredeleeftijd wordt berekend.

Vertegenwoordigers van de werkgevers

De dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS stellen vast en appreciëren dat de regering, naast de koppeling van de rijkstoelage aan de evolutie van de gezondheidsindex, tevens voorziet in een toekomstbestendige bijkomende financiering op basis van een vergrijzingscoëfficiënt.

Deze vergrijzingscoëfficiënt bestaat uit twee componenten: economische groei en evolutie van de uittredingsleeftijd. De coëfficiënt wordt toegepast indien de reële groei van het BBP minstens 1,5% bereikt en indien er sprake is van een significante verhoging van de effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt. Dit laatste moet ook het sociaal overleg aanzetten tot het voeren van een actief eindeloopbaanbeleid. De artikelsgewijze bespreking in de voorbereidende werken van de wet houdende hervorming van de financiering van de sociale zekerheid bepaalt dat “opdat er sprake zou zijn van een significante verhoging er minstens een verhoging met 6 maanden per jaar moet opgetekend worden”. De voorgestelde methodologie zoals door het Federaal Planbureau uitgewerkt zet ertoe aan om de significantie van de verhoging te herijken. De evoluties van de verschillende ontwikkelde indicatoren geven gemiddelde verhogingen van +/- 2 maanden per jaar te zien. In dat kader moet de vraag gesteld worden wat verstaan moet worden onder “significante verhoging” en of moet vastgehouden worden aan het criterium van een verhoging met 6 maanden per jaar. Het weerhouden criterium moet aanzetten tot het opvoeren van de inspanningen om langer te werken, maar moet wel haalbaar zijn zodat de coëfficiënt in de feiten toepassing kan vinden.

Wat de bestaande methodologieën betreft, lijkt het de dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS, afgezien van bepaalde lacunes, noodzakelijk te preciseren dat ze ook hun troeven hebben en dat ze voor bepaalde doeleinden verder zullen worden gebruikt. De nieuwe methodologie die door het Federaal Planbureau werd uitgewerkt, past een mouw aan verschillende lacunes en heeft het voordeel dat ze betrouwbaar en niet volatiel is, wat hen onontbeerlijk toeschijnt wanneer het op een duurzame financiering van de sociale zekerheid aankomt.

De indicator die de dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS het meest relevant voorkomt om de significante verhoging van de effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt te bepalen, betreft de gemiddelde leeftijd van uittreding uit de bezoldigde tewerkstelling. Deze indicator bekijkt immers enkel wie nog effectief actief (tewerkgesteld) is op de arbeidsmarkt. Deze nieuwe door het Federaal Planbureau ontwikkelde indicator is gebaseerd op de evolutie van eenzelfde generatie, wat een onmiskenbaar voordeel is in vergelijking met andere methodologieën.

Generatie die 65 jaar wordt in...	2013	2014	2015	2016	Δ 2013-2016	Gemiddelde jaarlijkse verandering (in aantal maanden)
Gemiddelde leeftijd van uittreding uit tewerkstelling (tussen 50 en 65 jaar)						
Bezoldigde tewerkstelling	59,2	59,4	59,6	59,7	0,5	1,9

Bron: Federaal Planbureau, mei 2017

Teneinde de realiteit zo goed mogelijk weer te geven, stellen de dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS voor dat de bovengrens voor de uiterste leeftijd van de werkgelegenheidsgraad overeenstemt met de wettelijke pensioenleeftijd (65 jaar, 66 jaar in 2025, 67 jaar in 2030). De werkgelegenheidsgraad van de personen van 65 jaar zou bij hypothese dus niet langer gelijk zijn aan 0.

2 Netto terugverdieneffecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskostenvermindering zoals beslist in het kader van de tax shift

2.1 Plaats in de wet

Op vraag van het kabinet van de Eerste Minister raamde het Federaal Planbureau de netto terugverdieneffecten van de arbeidskostenvermindering zoals beslist in het kader van de tax shift in de veronderstelling van een ex ante equivalente verhoging van de fiscale druk.

De netto terugverdieneffecten zijn belangrijk omdat artikels 5 en 12 van de wet houdende hervorming van de financiering van de sociale zekerheid van 18 april 2017 bepalen dat, zowel in het stelsel van de werknemers als in het stelsel van de zelfstandigen, rekening wordt gehouden met deze bedragen bij de verhoging van de alternatieve financiering ter compensatie van het verlies aan sociale bijdragen door de tax shift.

2.2 Stappen genomen door de sociale partners

Op 18 april 2017 gaf het Federaal Planbureau de leden van de gemengde subcommissie toelichting over de veronderstellingen die ze maakten voor het berekenen van de netto terugverdieneffecten van de arbeidskostenvermindering zoals beslist in het kader van de tax shift. Als antwoord op een aantal vragen van de sociale partners bezorgde het Federaal Planbureau nadien nog een nota met bijkomende informatie, cf. bijlage 3 (CRB-CCE 2017-1061 – NAR-CNT 101/D.17-5).

Rekening houdend met de verduidelijkingen door het Federaal Planbureau formuleerden beide banken hun eigen standpunt weergegeven in punt 2.3.

2.3 Standpunt van de vertegenwoordigers van de werknemers en de werkgevers

Vertegenwoordigers van de werknemers

De dames DUROI en LOGIST en de heren LYS, SERROYEN, QUINTARD, VALENTIN, VAN ZWOL en VERJANS hebben in hun advies bij het wetsontwerp uitdrukkelijk gevraagd dat de alternatieve financiering de volledige netto-kost zou dekken van de toegestane RSZ-verminderingen. Dit veronderstelt dat volledig in rekening worden gebracht:

- Het geheel van de RSZ-verminderingen.
- Niet enkel de positieve terugverdieneffecten van eventuele jobcreatie, maar ook de negatieve effecten op groei en werkgelegenheid van de belastingverhogingen, bijdrageverhogingen of besparingen om deze RSZ-verminderingen te financieren.

- Niet enkel de ontvangstenstijgingen voor de sociale zekerheid door eventuele jobcreatie, maar evengoed de uitgavenstijgingen die voortvloeien uit de extra opbouw van sociale rechten.

De dames DUROI en LOGIST en de heren LYS, SERROYEN, QUINTARD, VALENTIN, VAN ZWOL en VERJANS danken het Planbureau voor de verduidelijkingen die ze hebben gekregen bij de methode die werd gebruikt voor de raming van de terugverdieneffecten en de hypothesen die daarbij worden gebruikt, al dan niet in opdracht van de regering.

Zij stellen vast dat de regering het Planbureau heeft gevraagd bij de berekening van de negatieve terugverdieneffecten uit te gaan van een volledige compensatie van de structurele RSZ-verminderingen en de RSZ-verminderingen voor eerste aanwervingen door belastingverhogingen. Ook al is dit bijzonder hypothetisch, gegeven de vaststelling van de Nationale Bank van België (jaarverslag 2015) dat de tax shift voor 58% , zijnde 6,6 miljard euro, niet is gedekt, kan die assumptie voor de berekening van de terugverdieneffecten op zich aanvaard worden.

Problematischer zijn echter:

- De assumpties over het aandeel van elk van de belastingverhogingen. Gegeven de verschillende impact van elk van de belastingverhogingen op groei, consumptie en werkgelegenheid bepalen de respectieve aandelen immers in sterke mate het eindresultaat. Bovendien kan de vraag worden gesteld in welke mate de assumpties stroken met de reële ontvangsten. Neem het voorbeeld van de verhoging van de roerende voorheffing, waarbij de Nationale Bank tot de vaststelling kwam dat de ontvangsten dalen. Hetgeen betekent dat compenserende maatregelen moeten worden genomen.
- Het negeren van de negatieve impact op de bijdragenevolutie van de maatregelen die nog dienen te worden genomen om tot een sluitende financiering te komen van de tax shift (cf. de bovenvermelde 6,6 miljard euro).
- Het niet voorzien in een bijsturingsmechanisme voor een aanpassing van de alternatieve financiering aan de reële negatieve effecten op de sociale zekerheid van de maatregelen die moeten worden genomen om de tax shift te financieren.
- Het risico op overschatting in de toegepaste econometrische modellen van de economische return van de bijdrageverminderingen. De kans is immers groot dat de bijdrageverminderingen minder werkgelegenheid creëren dan theoretisch verwacht, doordat de opbrengsten meer dan verwacht terugvloeien naar de aandeelhouders, in het bijzonder door een verhoging van de dividenden.
- Bijzonder problematisch is ook dat in de berekeningen op geen enkele wijze wordt rekening gehouden met het feit dat eventuele jobcreatie ook gepaard met extra opbouw van sociale rechten. Ofwel doordat, door de jobcreatie, meer personen de arbeidsmarkt betreden en zo rechten op sociale zekerheid beginnen opbouwen. Ofwel doordat personen die al recht hebben op sociale zekerheid, aanvullende rechten opbouwen, met verhoogde sociale uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid, werkloosheid of pensioen. Het Planbureau komt tot de vaststelling dat die effecten op korte termijn beperkt zijn en zich dus eerder op langere termijn situeren. Het erkent daarmee impliciet dat noch op korte termijn, noch op lange termijn rekening wordt gehouden met het uitgavenaspect van eventuele jobcreatie. Hetgeen dus onvermijdelijk leidt tot een toenemende structurele onderfinanciering van de sociale zekerheid. Dit vereist dat een methodiek wordt ontwikkeld om de terugverdieneffecten te verminderen met deze extra uitgaven, op korte en lange termijn.

De dames DUROI en LOGIST en de heren LYS, SERROYEN, QUINTARD, VALENTIN, VAN ZWOL en VERJANS stellen opnieuw vast dat de alternatieve financiering wordt beperkt tot de structurele RSZ-verminderingen. Terwijl de inkomsten uit sociale bijdragen ook almaar meer worden aangetast door eenzijdige maatregelen van de overheid met lagere bijdragen of vrijstellingen voor bepaalde arbeidsstatuten (van jobstudenten tot flexijobs) of voor specifieke loonvoordelen (van auteursrechten tot warrants), inclusief een almaar laksere houding tegen de zgn. “optimalisatie” van bestaande loonvoordelen. Zij vragen met aandrang dat de sociale zekerheid ook alternatief gefinancierd wordt ter compensatie van dergelijke maatregelen.

Vertegenwoordigers van de werkgevers

De dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS beklemtonen het belang van de tax shift voor de werkgelegenheid en het concurrentievermogen van ons land. De hoge loonkosten waarmee de werkgevers te kampen hebben, vormen een reële belemmering voor de tewerkstelling. Deze operatie van verlagingen van de lasten op arbeid is dan ook onontbeerlijk.

De dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS bedanken het Federaal Planbureau voor zijn studie en zijn kwaliteitsvol werk, alsook voor de preciseringen en antwoorden die het tijdens de vergadering heeft verstrekt.

Het Federaal Planbureau preciseert dat de hypothesen² werden genomen om in samenhang te blijven met het begrotingsbeleid op lange termijn en om het Europese kader na te leven. De hypothese die erin bestaat simulaties te maken op basis van een volledige financiering is dan ook logisch.

De regering heeft de alternatieve financiering van de tax shift wettelijk verankerd. Bij de vaststelling van de bedragen van de alternatieve financiering ter compensatie van de tax shift is rekening gehouden met de terugverdieneffecten die werden berekend door het Federaal Planbureau. De mogelijkheid in de wet om de bedragen van de alternatieve financiering voor de tax shift jaarlijks effectief aan te passen, zal toelaten dat deze financiering ook sluitend blijft. Zoals wordt vermeld in het gemeenschappelijke deel van het advies van het globaal beheer (punt I.1), dringen de dames DEITEREN en SLANGEN en de heren BORTIER, COOLENS en ROOSENS erop aan dat de bedragen van de alternatieve financiering voor de tax shift effectief jaarlijks worden aangepast op basis van de bijgewerkte berekeningen (in functie van de maatregelen waartoe sinds de eerste publicatie van het verslag werd besloten). Ze vragen dat de regering zich er uitdrukkelijk toe verbindt dat artikel 5, § 2, effectief wordt toegepast.

Vanaf 2021 zal de alternatieve financiering van de tax shift worden geïntegreerd in het basisbedrag van de alternatieve financiering. Dit is logisch aangezien hoe langer de tax shift uitgevoerd is, hoe moeilijker het wordt om de bijkomende tewerkstelling en de netto terugverdieneffecten rechtstreeks daaraan toe te wijzen. Op een bepaald moment moet dit afgeklopt worden om louter abstracte berekeningen te vermijden.

---

² De 2 hypothesen:

- het bedrag ex ante van de verhogingen moet overeenstemmen met het bedrag van de tax shift, teneinde een budgettaire neutraliteit ex ante te garanderen;
- de verdeling tussen de grote categorieën van fiscale heffingen moet gelijkaardig zijn aan de structuur van de verhogingen van fiscale heffingen die werden gesimuleerd in het FPB-verslag van november 2015 betreffende de effecten van de tax shift.

Het door het Federaal Planbureau ontwikkelde model houdt rekening met de kosten voor de verschillende takken van de sociale zekerheid die worden veroorzaakt door een stijging van het aantal werknemers. De kans op invaliditeit wordt op verschillende leeftijdscategorieën in tewerkstelling toegepast; een hogere tewerkstelling heeft iets hogere uitgaven voor deze tak als gevolg. Op het vlak van werkloosheidsrechten zijn er geen extra kosten door de veronderstelling die gemaakt wordt in het model dat de extra jobs zorgen voor een herverdeling van de actieve bevolking (minder werklozen en meer werkenden) en niet voor een stijging van de actieve bevolking. Het Federaal Planbureau geeft aan dat het model geen rekening houdt met de impact op de pensioenrechten. Wegens de gelijkstelling van periodes van werkloosheid voor de pensioenberekening is dit inderdaad niet nodig.

Bijlage 1

Indicatoren voor effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt Methodologische nota

Inhoudsopgave

1 Context	3
2 Bestaande indicatoren voor effectieve leeftijd van uittreding uit arbeidsmarkt ... 3	
2.1 Oeso: « Gemiddelde effectieve pensioenleeftijd » (« Age moyen effectif de départ à la retraite »)	3
2.1.1 Principe en gegevens	3
2.1.2 Een aantal kanttekeningen	5
2.2 Eurostat: « Gemiddelde leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt » (« Age moyen de départ du marché du travail »)	6
2.2.1 Principes en gegevens	6
2.2.2 Een aantal kanttekeningen	7
2.3 Studiecommissie voor de Vergrijzing: « Effectieve pensioenleeftijd van de beroepsbevolking » (« âge effectif de retrait de la population active »)	7
2.3.1 Principes en gegevens	7
2.3.2 Een aantal kanttekeningen	7
2.4 Steunpunt WSE: Gemiddelde uitredeeleeftijd naar geslacht	8
2.4.1 Principes en gegevens	8
2.4.2 Een aantal kanttekeningen	8
3 Cijfers	8

1 Context

Op 26 januari 2017 ontvingen de sociale partners vertegenwoordigd binnen de CRB-NAR een adviesvraag van Minister van Sociale Zaken De Block betreffende het ontwerp van wet houdende hervorming van de sociale zekerheid (<http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/54/2229/54K2229001.pdf>). Daarin werd advies gevraagd over het rapport van het Federaal Planbureau betreffende de netto-terugverdieneffecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskostenvermindering zoals beslist in het kader van de tax shift en over de notie van “effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt”.

In het ontwerp van wet is dit laatste belangrijk voor de groei van de globale rijkstoelage, zowel in het stelsel van de werknemers als in het stelsel van de zelfstandigen. De globale rijkstoelage zou jaarlijks worden aangepast aan een vergrijzingscoëfficiënt die elk jaar wordt vastgesteld bij koninklijk besluit na overleg in de Ministerraad. In het wetsontwerp wordt deze coëfficiënt enkel toegepast indien de effectieve leeftijd tot uittreding uit de arbeidsmarkt significant verhoogt en indien de reële groei van het bbp meer bedraagt dan 1,5%. Deze twee voorwaarden zijn cumulatief.

Voor het bepalen van de significante verhoging van de effectieve uittredingsleeftijd uit de arbeidsmarkt refereert de memorie van toelichting aan verschillende studies inzake deze materie, met name deze van de OESO en Eurostat, beschikbare administratieve gegevens en eventuele adviezen van de sociale partners.

In dit kader vroegen de leden van de gemengde subcommissie Financiering sociale zekerheid de secretariaten om een methodologisch overzicht te maken van de bestaande indicatoren voor de effectieve leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt.

2 Bestaande indicatoren voor effectieve leeftijd van uittreding uit arbeidsmarkt

2.1 Oeso: « Gemiddelde effectieve pensioenleeftijd » (« Age moyen effectif de départ à la retraite »)

2.1.1 Principe en gegevens

De Oeso berekent een indicator die een idee moet geven van de ‘gemiddelde effectieve pensioenleeftijd’. Echter, doordat pensioensystemen sterk verschillen tussen landen en internationale vergelijkbaar een vereiste is voor Oeso-indicatoren wordt de gemiddelde effectieve pensioenleeftijd benaderd door de gemiddelde leeftijd waarop personen uit de arbeidsmarkt treden vanaf een bepaalde leeftijd. De Oeso veronderstelt dat er geen uittredes uit de arbeidsmarkt gebeuren voor 40 jaar en dat niemand ouder dan 80 jaar deel uitmaakt van de beroepsbevolking (Keese, 2012).

Concreet wordt de gemiddelde uittredeleeftijd berekend als de gewogen som van de verschillende leeftijden waarop definitieve uittrede uit de arbeidsmarkt mogelijk is, met als gewichten het aandeel van de netto-uitredes uit de beroepsbevolking op die specifieke leeftijd. Om te corrigeren voor sterfgevallen en voor de leeftijdsstructuur van de bevolking worden de netto-uitredes uit de beroepsbevolking op een bepaalde leeftijd gemeten op basis van veranderingen in activiteitsgraad. Aangezien de Oeso werkt met leeftijdsgroepen van 5 jaar betekent dit dat het aandeel van de bevolking dat uit de arbeidsmarkt treedt op 45 jaar wordt geschat op basis van het verschil in activiteitsgraad tussen de 40-jarigen en de 45-jarigen.

Theoretisch zou de gemiddelde uittredeleeftijd moeten worden berekend voor een en dezelfde cohorte (generatie). Concreet wil dit zeggen dat - onder de hypothese van de Oeso van een maximale uittredeleeftijd van 80 jaar – de gemiddelde effectieve uittredeleeftijd in jaar t zou moeten worden berekend op basis van het uittredegedrag van de generatie die 80 wordt in jaar t . Een deel van deze generatie zal uitgetreden zijn op 75 jaar in $t-5$, op 70 jaar in $t-10$, op 65 jaar in $t-15$ ... De gemiddelde uittredeleeftijd in 2015 zou bijgevolg als volgt moeten berekend worden:

THEORETISCH CORRECTE GEMIDDELDE UITTREDELEEF TIJD IN 2015

= (80 x aantal uitreders op 80 jaar in 2015 + 75 x aantal uitreders op 75 jaar in 2010 + 70 x aantal uitreders op 70 jaar in 2005 + ... + 45 x aantal uitreders op 45 jaar in 1980) / (som van uitreders op 80 jaar in 2015, op 75 jaar in 2010, op 70 jaar in 2005, ..., op 45 jaar in 1980)

Waarbij:

- het aantal uitreders op 80 jaar in 2015 bepaald wordt als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 80-jarigen in 2015 en de activiteitsgraad van de 75-jarigen in 2010;
- het aantal uitreders op 75 jaar in 2010 bepaald wordt als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 75-jarigen in 2010 en de activiteitsgraad van de 70-jarigen in 2005;
- het aantal uitreders op 70 jaar in 2005 bepaald wordt als verschil tussen de activiteitsgraad van de 70-jarigen in 2005 en de activiteitsgraad van de 65-jarigen in 2000;
- ...
- het aantal uitreders op 45 jaar in 1980 bepaald wordt als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 45-jarigen in 1980 en de activiteitsgraad van de 40-jarigen in 1975.

Zoals duidelijk blijkt, vereist deze methode lange, historische reeksen die vaak niet beschikbaar zijn. Daarom werkt de Oeso op basis van 'partiële cohortes'¹. Dit wil zeggen dat de gemiddelde uittredeleeftijd als volgt wordt bepaald:

---

¹ De door de Oeso gebruikte methode is in de tijd geëvolueerd. Thans wordt deze in details beschreven in een artikel dat werd gepubliceerd door Keese (2012).

DOOR DE OESO BEREKENDE GEMIDDELDE UITTREDELEEF TIJD IN 2015

= (80 x aantal uittrede rs op 80 jaar in 2015 + 75 x aantal uittrede rs op 75 jaar in 2015 + 70 x aantal uittrede rs op 70 jaar in 2015 + ... + 45 x aantal uittrede rs op 45 jaar in 2015)/(som van uittrede rs op 80 jaar, 75 jaar, 70 jaar, ..., op 45 jaar in 2015)

Waarbij:

- het aantal uittrede rs op 80 jaar in 2015 bepaald wordt als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 80-jarigen in 2015 en de activiteitsgraad van de 75-jarigen in 2010;
- het aantal uittrede rs op 75 jaar in 2015 bepaald wordt als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 75-jarigen in 2015 en de activiteitsgraad van de 70-jarigen in 2010;
- het aantal uittrede rs op 70 jaar in 2015 bepaald wordt als verschil tussen de activiteitsgraad van de 70-jarigen in 2015 en de activiteitsgraad van de 65-jarigen in 2010;
- ...
- het aantal uittrede rs op 45 jaar in 2015 bepaald wordt als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 45-jarigen in 2015 en de activiteitsgraad van de 40-jarigen in 2010.

Met andere woorden, er wordt verondersteld dat het uittredegedrag van de 75-jarigen in jaar 2010 overeenkomt met het uittredegedrag van de 75-jarigen in het jaar 2015, dat het uittredegedrag van de 70-jarigen in het jaar 2005 overeenkomt met het uittredegedrag van de 70-jarigen in het jaar 2015, en het uittredegedrag van de 45-jarigen in 1980 overeenkomt met het uittredegedrag van de 45-jarigen in 2015.²

Wat de data betreft, doet de Oeso beroep op gegevens afkomstig van enquêtes naar de arbeidskrachten. In tegenstelling tot administratieve data zijn deze gegevens gebaseerd op geharmoniseerde definities ontwikkeld door de Internationale Arbeidsorganisatie, wat internationale vergelijkbaarheid moet toelaten.

2.1.2 Een aantal kanttekeningen

Methodologisch kunnen bedenkingen geformuleerd worden bij het gebruik van partiële cohortes. De veronderstelling dat het uittredegedrag van de 75-jarigen in jaar 2010 overeenkomt met het uittredegedrag van de 75-jarigen in het jaar 2015, dat het uittredegedrag van de 70-jarigen in het jaar 2005 overeenkomt met het uittredegedrag van de 70-jarigen in het jaar 2015,... is niet noodzakelijk correct.

Ook het gebruik van leeftijdsgroepen heeft een impact op de schatting. Verschillende auteurs vonden dat de resultaten gevoelig zijn voor veranderingen in de keuze van de leeftijdsgroepen (Vogler-Ludwig et Düll, 2008).

---

² Merk op dat deze methode (de dynamische methode genoemd) reeds een verbetering is ten aanzien van de statische methode waarin de activiteitsgraden van leeftijdsgroepen binnen eenzelfde jaar worden vergeleken. In de statische methode wordt het aantal uittrede rs op 80 jaar in 2015 bepaald als het verschil tussen de activiteitsgraad van de 80-jarigen in 2015 en de activiteitsgraad van de 75-jarigen in 2015. Er worden met andere woorden al verschillende generaties gemengd voor het bepalen van het uittredegedrag op een bepaalde leeftijd.

Omwille van de vereiste van internationale vergelijkbaarheid wordt gebruik gemaakt van data afkomstig van enquêtes naar de arbeidskrachten. De cijfers van de EAK zijn door hun aard onderhevig aan statistische fouten. De foutenmarge is nog groter wanneer er sprake is van een inperking van de waargenomen groep, bijvoorbeeld wanneer de focus wordt beperkt tot de oudere personen. Bovendien is grote voorzichtigheid geboden wanneer de EAK-gegevens worden gebruikt om de ontwikkeling van de werkgelegenheidsvariabelen in de tijd te meten, want de steekproef is van het ene tot het andere jaar niet dezelfde en de omschrijving van sommige variabelen (o.m. de variabele die vraagt of iemand een baan van minstens een uur per week heeft) kan in de tijd evolueren. Het gebruik van partiële cohorten houdt in dat data uit twee verschillende enquêtes worden gemengd. Dit vertaalt zich in een hoge volatiliteit van de indicator (Vogler-Ludwig en Düll, 2008, blz. 4).

De indicator 'Age moyen effectif de départ à la retraite' ziet "uittrede uit de arbeidsmarkt" als de overgang van actieve arbeidsdeelname (werkend of werkloos) naar inactiviteit. Afhankelijk van wat men precies wil meten, zal deze conceptuele visie meer of minder geschikt zijn. Zoals reeds vermeld, gebeurt de operationalisering op basis van data afkomstig van arbeidskrachtenenquêtes. Hierin wordt iemand als werkend beschouwd indien hij/zij in de referentieweek van de enquête ten minste 1 uur betaalde arbeid heeft verricht. Er wordt dus geen rekening gehouden met hoeveel uren iemand werkt.

De meest recente gegevens dateren van 2014.

2.2 Eurostat: « Gemiddelde leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt » (« Age moyen de départ du marché du travail »)

2.2.1 Principes en gegevens

Eurostat heeft tot in 2010 (voor België tot in 2007) een indicator gepubliceerd, die 'average exit age from the labour market'³ werd genoemd. Wegens de te lage kwaliteit (zie hieronder) ervan werd de publicatie van deze indicator op die datum stopgezet. Hij werd vervangen door een andere indicator: « duration of working life ». Die laatste indicator meet het aantal verwachte (expected) jaren gedurende welke een individu van 15 jaar oud op de datum van de meting actief zal zijn op de arbeidsmarkt, en dit gedurende gans zijn leven⁴.

De filosofie achter de indicator 'average exit age from the labour market' was heel gelijkaardig aan deze van de Oeso: de gemiddelde uittredeleeftijd werd berekend als een gewogen gemiddelde van mogelijke uittredeleeftijden, maar de gewichten werden berekend als de kans van uittrede uit de beroepsbevolking op de verschillende leeftijden (ipv het aandeel (netto-)uittreders uit de beroepsbevolking op de verschillende leeftijden). De Eurostat-indicator was dus een indicator gebaseerd op kansberekening. Voor het berekenen van die kansen werd ook door Eurostat beroep gedaan op de vergelijking van activiteitsgraden tussen verschillende leeftijden.

In vergelijking met de Oeso werkte Eurostat niet met leeftijdstranches van 5 jaar, maar werden alle leeftijd tussen 50 en 70 jaar in beschouwing genomen.

---

³ Voor deze indicator werd gebruik gemaakt van een methodologie die werd voorgesteld door Scherer (2002) http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/fr/lfsi_exi_a_esms.htm

⁴ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/1978984/6039591/Note-Indicator.pdf>

Vergelijkbaar met de Oeso deed ook Eurostat beroep op data afkomstig van de arbeidskrachtenenquête.

2.2.2 Een aantal kanttekeningen

Aangezien de methodologie heel gelijkaardig is aan deze van de Oeso gelden dezelfde kanttekeningen.

Daarenboven zorgt het model gebaseerd op kansberekening voor een bijkomend statistisch probleem. Typisch voor kansen is dat ze tussen 0 en 1 moeten liggen. In bepaalde gevallen is daarom datacorrectie nodig, wat leidt tot een vertekening van de schattingen⁵ (Vogler-Ludwig et Düll, 2008).

2.3 Studiecommissie voor de Vergrijzing: « Effectieve pensioenleeftijd van de beroepsbevolking » (« âge effectif de retrait de la population active »)

2.3.1 Principes en gegevens

In het verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van 2010 werd de effectieve pensioenleeftijd van de beroepsbevolking berekend voor mannen en voor vrouwen in 2000 en 2008.

Voor de berekening van de effectieve pensioenleeftijd van de beroepsbevolking maakt het Federaal Planbureau gebruik van de methode die werd ontwikkeld door Burniaux et al. (2004) (zie Studiecommissie voor de Vergrijzing, 2010, blz. 53). Deze methode is vergelijkbaar met die welke door Keese (2012) werd gepresenteerd en die thans door de Oeso wordt gebruikt. De leeftijdsgrenzen voor uittrede uit de arbeidsmarkt zijn wel verschillend: de Studiecommissie voor de Vergrijzing beschouwt de uittredingen tussen 30 en 65 jaar.

Het belangrijkste verschil met de cijfers van de Oeso vloeit voort uit het feit dat het Federaal Planbureau exhaustieve administratieve gegevens hanteert, en geen enquêtegegevens. De werkgelegenheid wordt bepaald aan de hand van de gegevens van sociale zekerheidsinstellingen (RSZ, RSZPPO, RSVZ) en integreert tevens bepaalde werknemers die niet voorkomen in deze bronnen (bv. PWA'ers, inkomende en uitgaande grensarbeiders, nationale onderdanen die werken bij internationale instellingen, ramingen van zwartwerk...). De werkloosheid omvat alle personen die ingeschreven zijn als werkzoekende bij de gewestelijke instellingen voor arbeidsbemiddeling, alsook de oudere werklozen met maxi-vrijstelling en de werkzoekende werklozen met bedrijfstoelag.

2.3.2 Een aantal kanttekeningen

De methodologische beperkingen van de Oeso-indicator blijven bestaan.

Weliswaar zal het gebruik van administratieve data in plaats van enquêtegegevens de kwaliteit van de meting verhogen en de sterke volatiliteit van de cijfers (die in belangrijke mate werd verklaard door het gebruik van steekproeven van twee verschillende jaren van de EAK) doen verdwijnen.

---

⁵ Dit kan zich voordoen wanneer een stijgende activiteitsgraad wordt waargenomen voor een bepaalde cohorte, wat bv. het geval kan zijn indien vrouwen op een bepaalde leeftijd, wanneer de kinderen het huis uit zijn, opnieuw toetreden tot de arbeidsmarkt.

Momenteel zijn enkel cijfers voor 2000 en 2008 beschikbaar.

2.4 Steunpunt WSE: Gemiddelde uittredeleeftijd naar geslacht

2.4.1 Principes en gegevens

Een van de indicatoren die het Steunpunt Werk en Sociale Economie opvolgt in haar boordtabel eindloopbaan is de gemiddelde uittredeleeftijd. In plaats van het berekenen van een verwachte uittredeleeftijd zoals hierboven maakt het Steunpunt een gemiddelde van geobserveerde uittredeleeftijden in een bepaald jaar. Een uittreder in jaar t wordt gedefinieerd als een persoon tussen de 50 en 69 jaar die op 31 december van jaar $t-1$ aan het werk was, maar op 31 december van jaar t én op 31 december van jaar $t+1$ niet meer werkend was. Personen die tegelijk gepensioneerd en werkend zijn in jaar t worden opgenomen onder de uittredeers (Vansteenkiste et al., 2009, blz. 69)

Als data worden administratieve gegevens gebruikt m.b.t. de ganse Belgische populatie (datawarehouse Arbeidsmarkt & Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank voor de Sociale Zekerheid).

2.4.2 Een aantal kanttekeningen

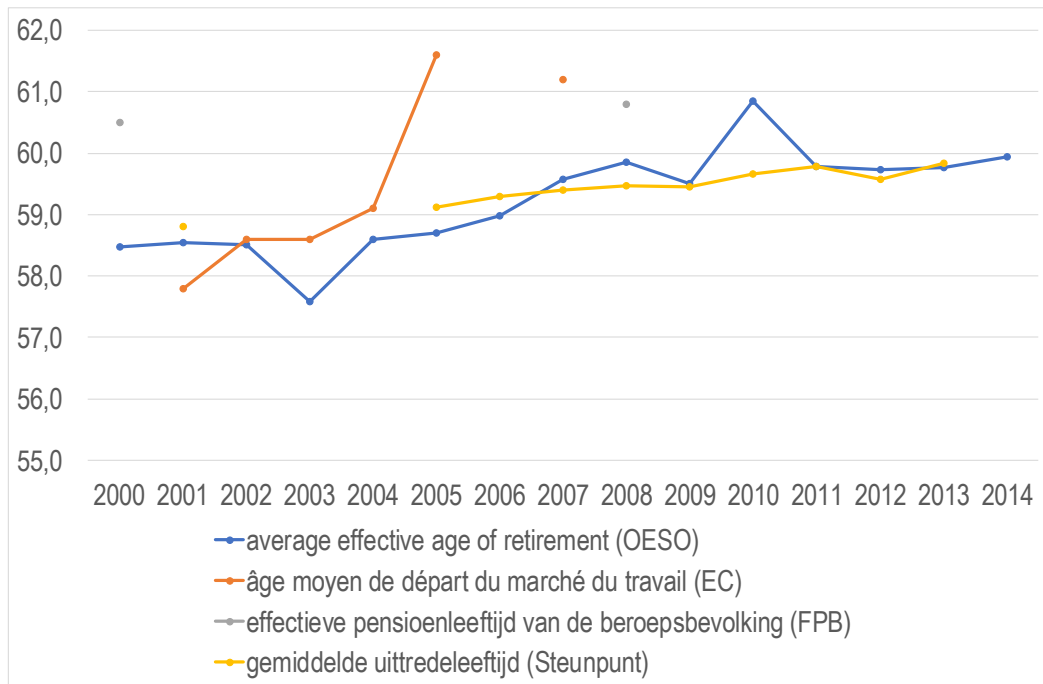
De conceptuele visie op uitrede uit de arbeidsmarkt is bij deze indicator de overgang van werk naar niet-werk op het einde van de loopbaan. Een vijftigplusser die werkloos wordt en blijft gedurende twee jaar wordt hier dus als uittreder beschouwd.

De meest recente cijfers beschikbaar op de website van het Steunpunt dateren van 2013.

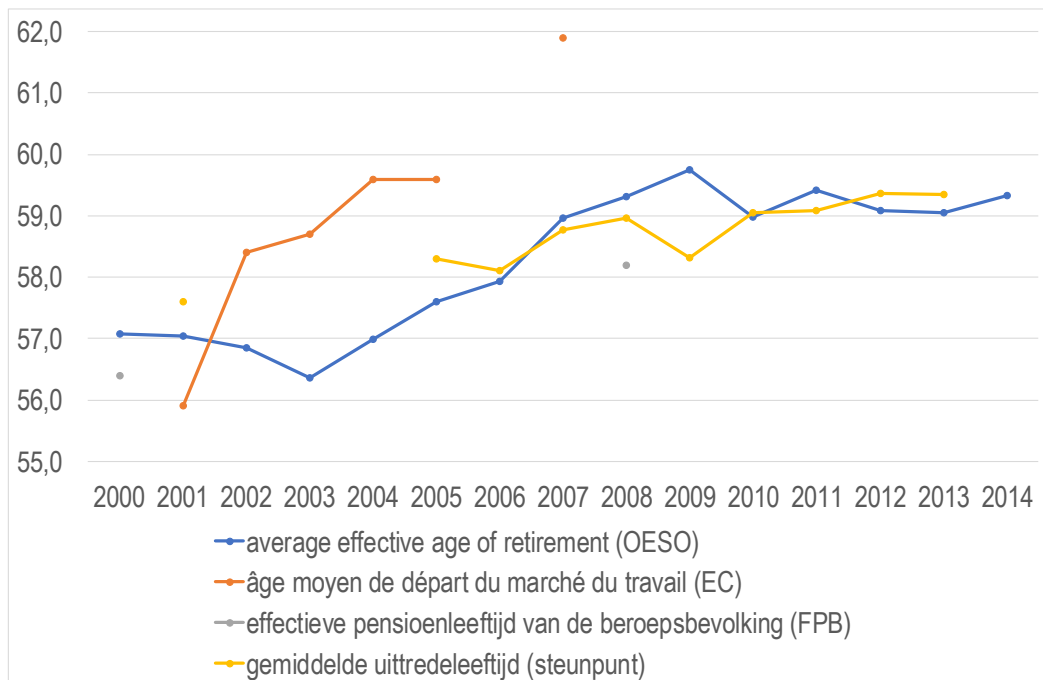
3 Cijfers

Hieronder worden de beschikbare cijfers voor de verschillende indicatoren weergegeven voor mannen en vrouwen afzonderlijk.

Figuur 1: Gemiddelde uittredeleeftijd voor mannen

Figuur 2: Gemiddelde uittredeleeftijd voor vrouwen

Bronvermelding

BURNIAUX, J.-M., R. DUVAL en F. JAUMOTTE (2004), « Coping with ageing: a dynamic approach to quantify the impact of alternative policy options on future labour supply in OECD countries », *Economics Department Working Papers*, nr. 371, juni 2004

COMEAU, M. en D. LATULIPPE (2015), « Effective Age of Retirement : Innovative Methodology and Recent Experience », *Working Paper 15-04*, Chaire de recherche Industrielle Alliance sur les enjeux économiques des changements démographiques

STUDIECOMMISSIE VOOR DE VERGRIJZING, (2010), *Jaarverslag*, juni 2010

KEESE, M. (2012), « A method for calculating the average effective age of retirement », *OECD Working Paper*

SCHERER, P. (2002), « Age of Withdrawal from the Labour Market in OECD Countries », *OECD Labour Market and Social Policy – Occasional Papers*, nr. 49.

VANSTEENKISTE, S., W. HERREMANS en L. SELS (2009), “Oud en bezonnen? Het uitredegedrag van vijftigplussers onder de loep”, *OVER WERK Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, nr. 3.

VOGLER-LUDWIG, K. en N. DULL (2008), “Analysis of the average exit age from the labour force – Finale Report”, Study for the European Commission Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG, 90 blz.

Bijlage 2

Gemiddelde leeftijd van uittreding uit de arbeidsmarkt van de generatie die 65 jaar werd in jaar t (GLU^t)

Berekeningswijze

De GLU voor jaar t wordt berekend als het gemiddelde van de leeftijden van uittreding uit de arbeidsmarkt van de generatie die 65 jaar werd in jaar t, waarbij de verschillende uittredeleeftijden gewogen worden met het aandeel van de uittredingen op die leeftijd.

We beschouwen enkel uittredingen vanaf 50 jaar en veronderstellen dat ten laatste op 65 jaar iedereen uit de arbeidsmarkt treedt.

$$\text{gemiddelde leeftijd van uittreding}^t = \sum_{x=50}^{65} x \cdot w_x^t$$

met w_x^t : aandeel van de uittredingen op leeftijd x van de generatie die 65 jaar werd in jaar t (dus, $\sum_{x=50}^{65} w_x^t = 1$).

Het aandeel uittredingen uit de arbeidsmarkt voor de verschillende uittredeleeftijden, w_x^t , wordt berekend zoals aangegeven in de laatste kolom van de tabel hieronder.

De letters a tot p stellen werkgelegenheids-/activiteitsgraden voor: "a" is de werkgelegenheids-/activiteitsgraad in het jaar 2000 van de generatie die 65 jaar werd in 2016 (en dus 49 jaar was in 2000), "b" is de werkgelegenheids-/activiteitsgraad in het jaar 2001 van de generatie die 65 jaar werd in 2016 (en dus 50 jaar was in 2001)... Aangezien wordt verondersteld dat niemand nog actief is vanaf de leeftijd van 65 jaar wordt de werkgelegenheids-/activiteitsgraad van de 65-jarigen in 2016 gelijkgesteld aan 0.

Het aandeel van de uittredingen op leeftijd x wordt bepaald als de verandering in werkgelegenheids-/activiteitsgraad tussen de leeftijden x-1 en x gedeeld door de totale verandering in werkgelegenheids-/activiteitsgraad tussen 49 en 65 jaar (dus gedeeld door [(a-b)+(b-c)+(c-d)+...+(o-p)+(p-0)] = (a-0) = a).

mogelijke uittredeleeftijden, x	activiteitsgraden of werkgelegenheidsgraden																aandeel uittredingen, w_x^t	
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	aandeel uittredingen op leeftijd x
49	a																	
50		b																(a-b)/a
51			c															(b-c)/a
52				d														(c-d)/a
53					e													(d-e)/a
54						f												(e-f)/a
55							g											(f-g)/a
56								h										(g-h)/a
57									i									(h-i)/a
58										j								(i-j)/a
59											k							(j-k)/a
60												l						(k-l)/a
61													m					(l-m)/a
62														n				(m-n)/a
63															o			(n-o)/a
64																p		(o-p)/a
65																	0	(p-0)/a

Bijlage 3

Annexe 3

Bijkomende informatie van het FPB betreffende de studie "Netto terugverdieneffecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskostenverminderingen zoals beslist in het kader van de taxshift"

Informations complémentaires du BFP concernant l'étude "Netto terugverdieneffecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskostenverminderingen zoals beslist in het kader van de taxshift"

Bijkomende informatie bij de studie “Nettoterugverdien- effecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskosten- verminderingen zoals beslist in het kader van de taxshift in de veronderstelling van een ex ante equivalente verho- ging van de fiscale heffingen”.

Avril 2017

Michel Englert, me@plan.be, Bertrand Scholtus, bs@plan.be, Peter Stockman, ps@plan.be

Abstract – lors de la réunion de la sous-commission mixte CRB-CCE/NAR-CNT « financement de la sécurité sociale » du 18 avril 2017, le BFP a été invité à fournir des informations supplémentaires relatives à l'étude intitulée « *Les effets retour nets pour la sécurité sociale des réductions du coût du travail décidées dans le cadre du tax shift* ». La présente note consigne ces informations et mentionne quelques éléments supplémentaires et précisions qui pourraient être utiles compte tenu des discussions menées lors de cette réunion.

Bijkomende informatie bij de studie “Nettoterugverdieneffecten voor de sociale zekerheid van de arbeidskostenverminderingen zoals beslist in het kader van de taxshift in de veronderstelling van een ex ante equivalente verhoging van de fiscale heffingen” (opvolging van de vergadering van de gemengde subcommissie « Financiering Sociale Zekerheid » van 18 april 2017 met FPB).

1. Bijkomende simulatieresultaten

Impact op de werkgelegenheid in loondienst in vte's en op de het bruto exploitatieoverschot van de bedrijven: zie table 1.

Tabel 1 Impact van taxshift
Vershil van variant (met taxshift) in vergelijking met baseline (geen taxshift) tenzij anders vermeld

	2016	2017	2018	2019	2020
Aantal loontrekkenden en zelfstandigen in hoofden	10.384	17.866	24.850	29.929	39.840
Werkgelegenheid in loondienst in vte's	8.873	15.293	21.054	25.150	33.589
Verhouding gross operating surplus tot toegevoegde waarde, marktsector incl. zelfstandigen					
- Variant in vergelijking met basis	0,26%	0,29%	0,34%	0,33%	0,30%
- Basis	51,52%	51,40%	51,08%	50,96%	50,97%
Verhouding gross operating surplus tot toegevoegde waarde, marktsector excl. zelfstandigen					
- Variant in vergelijking met basis	0,42%	0,50%	0,60%	0,63%	0,64%
- Basis	42,41%	42,59%	42,40%	42,36%	42,43%

Gross operating surplus: Toegevoegde waarde enerzijds verminderd met loonkosten (concept NR) en indirecte belastingen en anderzijds vermeerderd met subsidies.

2. Confirmations et précisions supplémentaires en ce qui concerne l'impact sur les recettes de précompte mobilier, sur la population active et sur les formes « atypiques » d'emploi

Les réponses aux questions relatives à ces deux variables (ainsi d'ailleurs qu'à certaines autres questions) nécessitent de bien distinguer projection et analyse en variante.

L'étude présentée et discutée constitue une analyse en variante. Tous les résultats sont donnés en termes d'impact par rapport à la projection de référence.

La hausse des recettes de précompte mobilier est donc à interpréter par différence avec la projection de référence. Dans celle-ci, ces recettes sont effectivement en recul.

L'absence d'impact sur la population active est également à interpréter par différence avec la projection de référence. Dans celle-ci, la population active évolue effectivement, et est constamment affectée par les flux d'entrées et de sorties du marché du travail. Dans la variante, ces flux restent à peu près identiques à ceux de la projection de référence, vu l'absence dans le modèle d'un effet d'attraction de l'emploi sur l'activité, théoriquement possible mais que les tests économétriques ne permettent pas de mettre en évidence. Il faut rappeler que le concept de population active utilisée se base sur des concepts administratifs d'emploi et de chômage, donc des concepts larges. D'autre part, le modèle ne permet pas de ventiler la poussée de l'emploi entre créations d'emploi supplémentaires et moindres destructions d'emploi.

Binnen elke hermes-arbeidscategorie – een kruising naar leeftijd (jong/oud) en verloning (laagverloond / hoogverloond / rechthebbend op één van de grote doelgroepverminderingen van de werkgeversbijdragen) - en elke bedrijfstak is er geen verdere desaggregatie. De effecten op de prestaties via flexi-, seizoens- en studentenarbeid kunnen dus niet afgezonderd worden. Impliciet wordt verondersteld dat de gewichten van die arbeidsvormen in de verschillende hermes-arbeidscategorieën niet verschillen tussen de basis en beleidssimulatie. In welke mate die arbeidsvormen – impliciet ! - gestimuleerd worden door de taxshift, hangt dus af van hun gewichten in de hermes- arbeidscategorieën, de mate waarin bedrijfstakken met relatief veel van die arbeidsvormen gestimuleerd worden, en de mate waarin laagverloonde arbeid in de betrokken bedrijfstakken gestimuleerd wordt.

Flexijobs die per definitie in bijberoep worden ingevuld, leiden overigens niet tot een verhoging van de werkgelegenheid in hoofden volgens de nationale rekeningen. Zij hebben wel een effect op het arbeidsvolume in uren via de arbeidsduur maar dit effect werd in het model niet gemodelleerd.

3. Impact de la hausse de l'emploi sur les dépenses de la Sécurité Sociale via le canal des droits

Les effets de ce type sont faibles étant donné qu'il s'agit ici de la différenciation entre chômeurs et travailleurs du point de vue de droits aux allocations sociales et de l'impact de cette différenciation en courte période.

Le modèle tient compte d'un recours accru à l'incapacité de travail, dans un contexte de relèvement de l'emploi, sur base de la probabilité de passage de l'emploi à cette incapacité de travail.

Le modèle tient compte d'un relèvement de l'allocation de chômage moyenne, du fait de l'absence d'une répercussion de la baisse du chômage sur la catégorie « chômeurs âgés non demandeurs d'emploi » qui bénéficie d'allocations supérieures à la moyenne.

Ces effets sont cependant faibles, voire très faibles comparativement à la baisse de l'ensemble des dépenses de revenus de remplacement, vu le recul du chômage total et le tassement de l'indice - santé par rapport à la projection de référence.

NOTE

L'impact sur les droits à la pension n'a pas été pris en compte, vu que l'étude portait sur les effets de court-moyen terme. La prise en compte d'un tel impact – qui relève à nouveau de la différenciation entre droits à la pension découlant de périodes d'emploi et de périodes de chômage – n'est en effet pleinement pertinent que dans une optique de long terme.

Woonden, onder het voorzitterschap van de heer P. WINDEY, voorzitter van de Nationale Arbeidsraad, de gemeenschappelijke plenaire vergadering van 21 juni 2017, bij:

Leden van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

Leden benoemd op voorstel van de representatieve organisaties van de industrie en van het bank- en verzekeringswezen:

de heer ROOSENS

Leden benoemd op voorstel van de representatieve organisaties die de ambachten, de kleine en middelgrote handelsondernemingen en de kleinindustrie vertegenwoordigen:

de heer BORTIER en mevrouw DEITEREN

Leden benoemd op voorstel van de bosbouw:

de heer COOLENS

Leden benoemd op voorstel van de federale socialprofitsector in België:

mevrouw SLANGEN

Leden benoemd op voorstel van de representatieve organisaties die de arbeiders vertegenwoordigen:

Algemeen Belgisch Vakverbond: de heer QUINTARD

Algemeen Christelijk Vakverbond: de heer VAN ZWOL

Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België: de heer VALENTIN

Leden van de Nationale Arbeidsraad:

Werkgeversorganisaties:

Middenstandsorganisaties: mevrouw DEITEREN

Unie van socialprofitondernemingen : mevrouw SLANGEN

Werknemersorganisaties:

Algemeen Belgisch Vakverbond: mevrouw DUROI

Algemeen Christelijk Vakverbond : de heren LYS, SERROYEN en VERJANS

Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België: mevrouw LOGIST en de heer VALENTIN

Woonden de vergadering bij als deskundigen van de Raad:

De dames BETTENS, PANNEELS en THIENPONT